

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JOHANNES ROSE
NICOLAUS STENOS
LIV OG DØD

OVERSAT AF
VILHELM MAAR

KØBENHAVN
VILHELM TRYDES FORLAG
MCMVI

NICOLAUS STENO blev omvendt til *Katolicismen* i *Florens* i *Aaret 1667*. *Otte Aar derefter* blev han *præsteviet*, og *to Aar senere — 1677 —* udnævntes han til *Biskop af Titiopolis (in partibus infidelium)* og *apostolisk Vikar for Nordvesttyskland og de nordiske Riger*. Han tog *Ophold hos Hertugen af Hannover, Joban Frederik*, der ligesom *Steno var omvendt til Katolicismen*, medens *Størsteparten af bans Undersaatter var Lutheranere*. Mange af disse *gik dog, tildels under Paavirkning af Steno, over til Katolicismen*, og blandt dem var ogsaa *JOHANNES ROSE*, en *livlandsk Adelsmand*, der paa den *Tid skal have været Kaptejn i Hertugens Garde*. Han fulgte siden *Steno lige til dennes Død* og er *Forfatteren af efterfølgende lille Levnedbeskrivelse af Steno*.

Beretningen strækker sig over *Aarene 1677 til 1686*. De to første af disse *Aar var Steno i Hannover*; men da *Hertugen døde* og efterfulgtes af sin *protestantiske Broder Ernst August*, maatte *Steno i Foraaret 1680 forlade Hannover*. Han blev da *Viebiskop hos Biskoppen af Münster (Friberre Ferdinand af Fürstenberg)* og opholdt sig i *Münster i tre Aar*, til *Biskoppen døde*. Han boede derpaa i *Hamborg til December 1685* og drog da til *Meklenborg*, hvor han døde *Aaret efter*.

Indgaaende *Oplysninger om disse sidste Aar af Stenos Liv*, der helt var *belligede den katolske Kirke*, findes især i følgende *tre Biografier*:

DOMENICO MARIA MANNI: *Vita Del Letteratissimo Monsig. Niccolò Stenone di Danimarca Vescovo di Titiopoli e Vicario Apostolico. Firenze MDCCLXXV.*

WILHELM PLENKERS, S. J.: *Der Däne Niels Stensen. Freiburg im Breisgau 1884.*

A. D. JØRGENSEN: *Nils Stensen. København 1884.*

NICOLAUS STENO

**BISKOP AF TITIOPOLIS OG APOSTOLISK VIKAR FOR
HANNOVER, CELLE, BREMEN, GLÜCKSTADT,
HAMBORG, LYBÆK, DANMARK
OG RESTEN AF NORDEN.
HANS LIV OG DØD**

ET VAR I HANNOVER AAR 1678, at jeg havde den Lykke at lære denne hellige Prælat at kende, og det var gennem ham, paa det Tidspunkt da han opholdt sig hos Hans Højhed Johan Frederik, Hertug af Brunsvig og Hannover, omvendt katolsk Fyrste, at Gud viste mig den uvurderlige Naade at omvende mig fra Lutheranismen til den hellige katolske Tro.

Jeg vil overlade til andre at beskrive den øvrige Del af denne hellige Prælats Liv, — at fremhæve alle hans skønne kristelige og borgerlige Egenskaber, hans udstrakte Lærdom i alle Videnskaber, der har gjort ham saa berømt og saa beundret i hele Europa, — at opregne de forskellige Sprog, orientalske, Græsk, Latin, Italiensk, Fransk og Tysk, som han talte med lige saa stor Lethed og Lærdom som Dansk, der var hans Modersmaal, — at prise hans i Sandhed apostoliske Nidkærhed og Fromhed, — og at fortælle om det meget betydelige Antal Omvendelser, han har foretaget, — jeg vil kun meddele, hvad jeg selv har set og hørt paa den Tid, da jeg havde den Lykke at lære ham at kende og give mig ind under hans Ledelse.

Da han til sin inderlige Sorg blev klar over, at flere af de fornemme Herrer ved Hoffet opsatte deres Overgang til den katolske Tro, til de saa, om Hertugen af Hannover maaske fik en Søn, der jo saa skulde være hans Efterfølger, og da han ikke kunde overvinde den Angst, de nærrede for en luthersk Tronfølger, og da endvidere Hertugen selv i private Samtaler med ham ofte overfor ham udtalte, hvor inderlig han nærrede Ønsket om at faa en Søn, dels til sin egen Trøst, dels af Interesse for sin Familje, dels og fremfor alt af Interesse for Religionen, og samtidig bad ham anraabe Gud om denne Naade, som nok vilde faa mange fornemme Mænd og Familjer, der ikke vovede at omvende sig, til at tage deres Bestemmelse, saa svarede han denne Fyrste med sand apostolisk Frimodighed: „Jeg frygter meget for, at Gud vil nægte dem en Søn af et Menneske, som ikke vil omvende sig for en Guds Søns Skyld“. Dette var kun alt for profetisk; ti Hertugen døde pludselig i Augsburg paa Vejen til Venedig uden at efterlade sig nogen Søn til Tronfølger, hvilket fremkaldte overordentlig Bestyrrelse hos alle hans Undersaatter, men især hos dem, der var Katoliker eller var tilbøjelige til at blive det, fordi Hertugdømmet nu tilfaldt en luthersk Fyrste.

Da den højsalige Prælat tydelig indsaa, at han efter den katolske Hertugs Død ikke mere kunde blive i Hannover og udføre sit Embedes Funktioner dér, henvendte han sig til Hans Hellighed for at modtage hans Ordre. Kurfyrsten af Trier og Biskoppen af

Münster ansøgte dengang begge to Paven om at faa ham til deres Viebiskop, hvilket tilstodes den sidste.

Før denne Tid sov han paa en Halmsæk og fastede hver Fredag lige til Aften; han gav paa den Dag sin Middagsmad til en fattig, som han selv vartede ærbødig op ved Bordet og derefter sendte hjem med en god Almisse.

Efter at være kommen til Münster levede han endnu strængere. Han fastede Mandag, Onsdag, Fredag og Lørdag lige til Aften, og hans Aftensmaaltid paa disse Dage bestod kun af tørt Brød og Øl. Naar han skulde tage en eller anden vigtig Beslutning, forberedte han sig dertil ved Faste tre Dage itræk og lod det Kød, han skulde have haft paa de Dage, uddele hemmelig til de fattige gennem sin Almisseuddeler. Han aflagde Besøgene i sit Bispedømme tilfods, idet han i Almindelighed gik syv tyske Mil om Dagen. Han gav endvidere alt, hvad han kunde skaffe tilveje, til de fattige; og da han ikke havde mere at give dem, solgte han sin Bispering og sit Kors¹⁾ for at hjælpe dem.

I Münster stødte han paa store Hindringer for de Planer, han havde til Guds Ære; ti da han i hele sit Levned tog den hellige Karl Borromeus²⁾ til Forbillede, paadrog baade hans Nidkærhed og hans Mod til at nægte at præstevie mange, som man forestillede for ham, og som syntes ham uværdige, ham saa mange og saa mægtige Fjender, at han efter Biskoppen af Münsters Død blev nødsaget til

at drage til Hamborg, der hørte til hans Vikariat. Han fandt dog dér endnu mindre Trøst end i Münster. Det var ikke længer blot Kætterne og Lutheranerne, der forfulgte ham, men ogsaa Katolikerne, som uophørlig truede ham med at skære Næsen og Ørerne af ham, med at jage ham ud af Landet som en Skurk, ja endog med at dræbe ham, og alt det kun fordi han arbejdede paa at holde Fred mellem dem indbyrdes og bilægge deres Stridigheder.

Alt dette bar han med vidunderlig Taalmodighed, uden nogensinde at beklage sig over nogen, og han søgte i alle Sammenstød at gøre godt mod dem, som forfulgte ham. Han trøstede sig i Almindelighed i sine Bekymringer og under sine Forfølgelser med disse Ord: „Debemus sentire de Deo in bonitate, quia habemus bonum Dominum“, og med følgende: „Sustineamus igitur consilium sapientissimæ bonitatis Dei, quia sic Pater æternus ab æterno præparavit. Filius in cruce promeruit, et Spiritus Sanctus in nobis operabitur, si gratiæ ejus non resistamus. Sustineamus igitur consilium Dei!“ Han udbrød ofte ligesom Profeten Elisa: „Ubi est Deus Eliæ?“ men med en vidunderlig Henrykkelse og Tro; og han sagde undertiden til mig, at hvis vi rigtig forstod Styrken af disse storslaæede Ord, vilde intet kunne rukke vor Tillid til Gud selv aldrig saa lidt; derfor kunde ogsaa hans Underkastelse og hans Lydighed overfor Herrens Vilje umulig være større. Han dadlede mig ofte for min Svaghed paa dette

Punkt og gav mig til Leveregel denne Sentens af Sct. Ignatius af Loyola³⁾: „In conatu diligentiam, in eventu conformitatem“, og han tilføjede, at vi ikke var berettigede til at fordre at kunne udføre vore Forehavender efter vore første Planer og vore første Bestemmelser; men at vi hvert Øjeblik maatte søge at udfinde Guds Vilje og følge den.

Da han saa, hvor ringe Frugter han høstede i dette Land, fattede han den Plan at vende tilbage til Italien og begive sig til Hans Højhed Storhertugen af Toskana⁴⁾, for hvem han altid bevarede den varmeste og inderligste Hengivenhed i sit Hjærte, idet han ansaa ham for sin Velgører og Beskytter fra den Tid, da han havde været i hans Tjeneste, før end han blev Katolik og Biskop. Han anmodede i Forvejen Hans Hellighed og Propagandaens Kongregation om Tilladelse dertil. Man vilde dog først nødig give ham den, fordi man frygtede for, at Religionen i disse Lande skulde lide under hans Fraværelse; men efter at den gode Prælat havde overtydet dem om, at han ikke længer var nødvendig dér, fordi alle Missionerne var fulde af Jesuiter, som modtog deres Ordre direkte fra deres Overordnede, opnaaede han, hvad han ønskede.

Samtidig hermed skrev han til mig til Paris, hvor jeg opholdt mig, for at underrette mig om sin Plan, idet han stillede mig i Udsigt, at han snart vilde komme dertil og hente mig paa Vejen og tage mig med sig til Florens. Medens jeg ventede ham med stor

Utaalmodighed, modtog jeg et andet Brev fra ham, hvori han meddelte mig, at Gud, netop som han stod i Begreb med at rejse, havde givet ham Mulighed for og Haab om at kunne grundlægge nogle Missioner i Schwerin i Meklenborg, og at han drog derhen for at se, hvad han vilde kunne udrette til Guds Ære og Katolikernes Trøst, og at jeg maatte afgøre med mig selv, hvad jeg vilde, enten vente paa ham i Paris, indtil han havde fuldendt dette sit Hverv, eller drage til ham i Schwerin og tilbringe Vinteren med ham dér. Saa lidenskabelig længtes jeg efter at gense denne hellige Prælat, at jeg ikke betænkte mig et Øjeblik, men drog til Schwerin, hvor vi sammen tilbragte Vinteren og Foraaret med at overvinde de mange Hindringer, vi stødte paa under Grundlæggelsen af disse Missioner; og da saa endelig alt var saa godt som færdigt, og vi med den største Glæde traf Forberedelserne til denne saa længe attraaede Rejse til Florens, blev han overfaldet af den Sygdom, som kaldte ham bort fra denne Verden.

Førend jeg beretter de nærmere Omstændigheder ved hans Død, maa jeg imidlertid omtale den Tilstand, hvori jeg fandt ham ved min Tilbagekomst til Hamborg fra Paris, en Tilstand, der var vidt forskellig fra den, hvori jeg første Gang havde set og kendt ham i Hannover.

Paa hin Tid bestod hans Husstand af to Almisseudelere og af to Adelsmænd, som han havde omvendt, og hvoraf den ene gjorde Tjeneste som hans

Sekretær, endvidere af tre Tjenere, af hvilke han ogsaa havde omvendt de to, og af en Kokkepige, som han ligeledes havde gjort til Katolik. Han vilde aldrig holde Vogn selv; men hver Gang han havde Brug for en, laante Hertugen ham den medsammt to Heste til Byen og seks til Landet. Han lod sig aldrig opvarte ved Bordet af sine Tjenere, men lod dem alle spise i samme Stue og paa samme Tid som han selv, dog ved et særligt Bord. Alle de andre, der hørte til hans Husstand, spiste ved hans eget Bord sammen med ham. Paa hans Bord kom aldrig mere end fire Retter foruden Desserten, skønt Adelsmænd fra Hoffet ofte spiste hos ham. Der blev altid læst højt af en gudelig Bog under Maaltidet, som han hver Gang indledede med at læse op af den hellige Skrift, hvorpaa han altid anstillede en eller anden from Betragtning. Den ene af hans to Almisseuddelere ledede endvidere, før man rejste sig fra Bordet, en kort aandelig og fortrolig Samtale. Alle Medlemmerne af hans Husstand stod op Klokken fem om Morgen; de havde saa en halv Time til deres Paaklædning, hvorefter alle i Fællesskab holdt Bøn i en Time. Derpaa læste han nogle Linjer for dem af Bogen om Jesu Christi Efterfølgelse⁵), som han satte saa højt, at han altid bar den hos sig. Derefter hørte man Messen, som han aldrig nogen Dag undlod at læse, selv ikke under sine hæftigste Sygdomsanfald, med Undtagelse af de to sidste Dage før sin Død. Jeg har ofte hørt ham læse eller synge Messe under saa vold-

somme Kolikanfald, hvilket var hans sædvanlige Lidelse, at han næsten ikke kunde holde sig oprejst for Smerte. Op ad Dagen tilbød man det hellige Sakramente; og efter Aftensmaaltidet, førend man lagde sig til at sove, foretog man en Prøvelse af Dagen og sang nogle Bønner.

Da han efter Hans Højhed Hertugen af Hannovers Død var draget til Münster, hvor hans Embedsindtægter ikke længer var saa store, blev han nødsaget til at indskrænke sin Husstand. Han sendte sin Sekretær og den anden Adelsmand, der hed Vitsthum, til Storhertugen af Toskana, som havde tilbudt ham at skille ham af med nogle af hans Folk; og han anbragte den ene af sine Almisseeuddelere i Missionerne for Kætterne, afskedigede de to af sine Lakajer og beholdt kun en Almisseeuddeleer, en Tjener og en Kokkepige tilbage.

Efter at han var kommen til Hamborg, vilde han overhovedet ikke mere have nogen til at tjene sig.

Jeg fandt ham dér uden Hus, uden Tjener, blot for alle Livets Bekvemmeligheder, mager, bleg og udtæret, men trods alt saa glad, at hans Ansigt alene indgød En Guds frygt. Han var klædt paa som en fattig, bar en gammel Kappe, som han brugte baade Vinter og Sommer, og levede som en virkelig fattig i fuldkommen Tillid til Guds Forsyn, af hvilket han ventede sit Udkomme og sin Føde fra Dag til Dag. Han havde altid disse Ord af Tertullian⁶⁾ i Munden: „Christiano non est crastinum“. Derfor

forlod Forsynet ham heller ikke; og skønt han i fast Indtægt kun havde to hundrede Daler til sig selv og halvtreds til sin Almisseuddeler, hvilke han modtog fra Propagandaens Kongregation i Egenskab af apostolisk Vikar, fandt han dog stadig Midler til at hjælpe et stort Antal Katoliker, især nyomvendte, ved den Redebonhed, hvormed mange gode Mennesker tilvejebragte disse Gaver for ham, men især ved den Gavmildhed, som vistest ham af Hans Højhed Storhertugen af Toskana, der aldrig svigtede ham.

Som Følge af dette strænge Liv var han bleven et levende Lig.⁷⁾ Han fastede hver Dag i Ugen lige til Aften, medmindre han var ganske overordentlig syg. Søndag, Tirsdag og Torsdag spiste han kun en mager Suppe og en Ret Urter, Grøntsager eller saltet Fisk; og han nød aldrig Kød, Æg, Mælk eller fersk Fisk. Mandag, Onsdag, Fredag og Lørdag nød han kun tørt Brød og Øl, som var hans daglige Drik, da han sletikke drak Vin. Den stille Uge tilbragte han paa følgende Maade: Mandag, Tirsdag og Onsdag spiste han kun tørt Brød hen paa Aftenen. Om Torsdagen spiste han Øllebrød. Fredag, Lørdag og Søndag i Paasken tilbragte han lige til Aften uden at nyde nogetsomhelst med Undtagelse af Jesu Christi Legeme og Blod. Da jeg bad ham om ikke at ødelægge sig selv saaledes, og da jeg bebrejdede ham disse Overdrivelser, svarede han mig, at han indsaa tydelig, det var Guds Vilje, at han skulde faste paa denne Maade, siden han

hverken mistede sine Kræfter eller sin Sundhed derved. Jeg begriber i Sandhed ikke, hvorledes han kunde udholde saa strængt et Liv i Forbindelse med saa anstrængende en Embedsgærning og saa lange Gudstjenester i Kirken paa Helligdagene, hvor han prædikede to Gange daglig i Paaskedagene, om Morgenen paa Fransk til Højmessen, som han selv sang, og om Eftermiddagen paa Tysk, og saaledes gjorde han hver Søndag og Helligdag i Aaret; om Fredagen læste han Messe for en salig Død, og alle de andre Dage i Ugen talte han sædvanligvis lidt om Dagens Helgen og hans Liv.

Om Natten sov han kun nogle Timer, fuldt paa-klædt, i en Stol; og naar han pintes af sit sædvanlige Onde, en meget hæftig Kolik med Vinde, lagde han sig paa lidt Straa uden dog at klæde sig af og dækkede sig til med sin elendige Kappe eller med et gammelt Sengetæppe, som udgjorde alle hans Ejen- dele, og som han benyttede paa sine Rejser især om Vinteren, der var den Tid, hvor han mest drog rundt og besøgte sine Missioner. Han rejste paa aabne Lastvogne, i Sne og Regn, ved Nat og ved Dag, i disse Landes barske Klima, for hvilket han af Naturen var meget ømfindtlig, helt gennemisnet af Kulde, uden at han nogensinde kunde bevæges til at bruge Muffe eller Handsker. Han havde en vidunderlig Evne til at skjule sine Lidelser, og han ønskede hverken, at man skulde beklage ham eller hjælpe ham.

Det var meget behageligt at underholde sig med ham, skønt Talen altid drejede sig om religiøse Emner, og han forstod udmærket at vende Betragtninger af enhver Art og over ethvert Emne til Guds Ære og Menneskenes Gavn. Som de sædvanlige Emner for sine Samtaler tog han de tre Udviklingstrin i det aandelige Liv – Renselsens, Oplysningens og Foreningens Vej – og desuden de Maader, paa hvilken Sjælen ledes til Forening med Gud i Kærlighed. Saa godt som jeg har kunnet lære denne hellige Prælatsydre Fremtræden og hans Indre at kende i den lange Tid, jeg har haft den Lykke at leve sammen med ham, vover jeg at sige, at hans Tanke paa Gud og hans Liv i ham var næsten uden Afbrydelse og af den dybeste Inderlighed. Hans Glæde og hans Henrykkelse var synlige, naar han drøftede gudelige Emner, og han gjorde det med saa megen Ynde og Lethed, at han bedaarede selv Kætterne, som hans Samtaler ofte har omvendt.

Det var den sidste Søndag i Pinsen, den 24. November, gammel Stil, Aar 1686, at han blev overfaldet af sin Kolik, ledsaget af saa voldsomme Smerter, at de først endte samtidig med hans Liv. Han undlod dog ikke at synge Messen den Dag og at prædike to Gange som sædvanligt. Skønt hans Lidelse tiltog stærkt, læste han endnu om Mandagen Messen, efter hvilken han foran Alteret talte lidt om Sct. Cæcilie, hvis Mindedag det var, men med saa stor Anstrængelse, at jeg hvert Øjeblik frygtede, han

vilde falde om. Om Tirsdagen hindrede hans Smerter ham i at gaa ud, uden at han dog vilde lægge sig til Sengs. Han nøjedes med at lægge sig paa en Træbænk og faa sin gamle Kappe bredt over sig. Den næste Nat tilbragte han liggende paa Jorden. Hans Sygdom tiltog den Nat overordentlig, og hans Mave svulmede stærkt op. Da alle Lægemedlerne ikke hjalp ham det mindste, fandt han sig i, at man Onsdag Morgen redte ham en Seng, i hvilken han lagde sig med kun sin gamle Kappe over sig. Han sagde saa til mig: „Giv mig Papir og Blæk, for at jeg kan skrive min sidste Vilje; ti der er intet Middel mod min Sygdom, hvis Gud ikke vil fri mig for den ved et Mirakel“. Hans krev derpaa til Hans Højhed Storhertugen af Toskana for at takke ham for sidste Gang for al den Godhed, han havde vist ham i hans Liv og bad ham om Beskyttelse for tre aandelige Børn, han havde avlet i Jesu Christo, og som han dengang havde hos sig, nemlig en ung Adelsmand fra Hertugdømmet Preussen af Huset Pilgram, mig og min Nevø.

Denne sidste var et Barn paa tolv Aar, som han nyelig havde modtaget af Faderen, der ogsaa var omvendt til Troen, men paa Trods af Moderen, som var en meget stivsindet Lutheraner. Da hun kun havde dette ene Barn, havde hun opdraget ham med saa stor Æmhed, at han kun med den største Sorg blev hos os og ikke tænkte paa andet end at komme tilbage til sin Moder. Men saa ung han var, blev han saa bevæget ved denne hellige Prælats Eksempel,

da han saa ham dø under saa uendelige Lidelser, ikke blot med TaaImodighed, men endog med Glæde, at han to Gange med største Inderlighed lovede mig, at han aldrig i sit Liv vilde forlade mig, og at han vilde følge mig overalt og være urokkelig i Troen, saa at jeg, da den hellige Prælat havde modtaget den sidste Velsignelse, fandt dette Barn ganske forvandlet. Han bad nu kun om, at han maatte bekende Troen, hvortil vi tidligere ikke havde kunnet overtale ham. Han glemte sin Moder, som siden har anvendt alle tænkelige Midler for at faa ham tilbage, uden at han dog har ladet sig røre deraf, og uden at hun har faaet Held til at bortføre ham; og denne Naade tror jeg skyldes en mirakuløs Indgriben af denne hellige Prælat i Himlen; ti uden underfuld Hjælp fra Gud, som tilintetgjorde alle denne Kvindes Anslag og ydede os uventet Bistand gennem sine Tjenere, vilde jeg aldrig have kunnet føre dette Barn helt til Florens, hvor vi nu ved Storhertugens overordentlige Godhed nyder denne første Belønning, som Gud har lovet dem i dette Liv, der forlader deres Slægtninge og deres Land for Troens Skyld og af Kærlighed til ham, og hvor vi haaber paa den anden Belønning i det næste Liv ved hans uendelige Barmhæjrtighed.

Saaledes opfyldtes det Løfte eller snarere det Til-sagn, som denne hellige Prælat gav mig, kort før end han døde; ti da jeg opløst i Taarer bevidnede ham, hvilken Smerte jeg følte ved at skulle miste ham, da jeg var saa langt borte fra mit eget Land

og ejede langt mindre, end jeg skyldte bort, uden at jeg vidste, hvorfra jeg skulde skaffe noget til at fejre hans Ligbegængelse for og betale hans Gæld med, siden jeg ikke kunde haabe paa nogen Hjælp fra vore Slægtinge, som, da de tilhørte en Religion, der var fjendtlig mod vor, kun søgte at finde os for at bringe os i Ulykke – saa svarede han mig: „Græd ikke, mit Barn; men stol kun dristig paa Herren! Jeg gaar nu til ham, og jeg haaber af hans Barmhjærtighed, at jeg dér vil kunne være Eder til langt større Gavn, end hvis jeg blev hos Eder“.

Men lad os vende tilbage til hans Død.

Fra det Øjeblik af, han ansaa den for vis, skrev han til Lybæk til en Jesuitermunk og bad ham om at bistaa ham i hans sidste Stund; ti den eneste Præst dér i Landet var død tretten Dage i Forvejen. Det var Hertugen af Meklenborgs Almisseeuddeler⁸⁾, ved hvis Død han selv havde været tilstede, og jeg tror, at det var ved denne Lejlighed, han fik den Sygdom, som han døde af, da han nemlig vaagede og anstrængte sig overordentlig hos denne gode Præst otte Dage og otte Nætter i Træk. Han bød mig, at jeg, hvis han mistede Mælet, førend Jesuitermunk- en kom, skulde lade ham nyde de Sakramenter, som han til den Tid vilde være i Stand til at nyde.

Derpaa henvendte han sig til Gud og aflagde med lydelig Stemme følgende Bekendelse: „Jeg beken- der for Dig, min Gud, for den hellige Jomfru og for alle Paradisets Helgener, at jeg har krænket Dig

utallige Gange! Jeg har ofte holdt den hellige Messe uden den Andagt, man skylder et saa stort Mystorium. Jeg har mange Gange læst mine Bønner med Efterladenhed. Jeg har foretaget Haandspaalæggelse af mange uværdige, som uden Tvivl har besmittet Dine hellige Altre og fyldt Din hellige Kirke med Forargelse. Ak, hvilken Bekymring volder Haandspaalæggelsen mig ikke! Jeg beder ydmygt alle dem, jeg har krænket, om Tilgivelse, og jeg tilgiver af mit ganske Hjærte alle dem, som har krænket mig. Jeg bringer Dig, min Gud, min ydmygste Tak for den store Barmhjørighed, Du har vist mig ved at kalde mig til den katolske Tro og ved at lede mig til Kirkens Skød, udenfor hvilket der ingen Frelse er. Jeg føler inderlig Sorg over at skulle dø uden de sidste Sakramenter; og jeg bekender for hele Verden, at jeg dør som en oprigtig katolsk Kristen og i fuldstændig Underkastelse under den hellige Kirke“.

Derefter henvendte han sig til Jesus Christus og bad: „Vis mig den Naade, min Jesus, at jeg i dette Øjeblik kan angre alle mine Synder af Hjærtet!“

Han aflagde to Gange denne samme offentlige Bekendelse, endog i Nærværrelse af mange Lutheranere, som syntes meget bevægede af den. Han havde næsten hele Tiden Guds Lov og Jesu Christi Navn paa Læberne: „Jesus!“ udbrød han, „sis mihi Jesus, et misericordiam tuam, Domine, in æternum cantabo!“

Han betragtede undertiden selv sin Mave, der var

opsvulmet og spændt som en Tromme, og sagde: „Jeg undrer mig over, at jeg ikke sprænges; ti jeg kan umulig blive mere opsvulmet, end jeg er. Jeg lider hæftige Smerter, min Gud, og jeg haaber, de vil nøde Dig til at tilgive mig, om jeg ikke uafbrudt tænker paa Dig. Jeg beder Dig ikke, min Gud, om at Du skal tage Smerterne fra mig, men giv mig Taalmodighed til at bære dem! Naar vi har modtaget det gode af Din Haand, hvorfor skal vi da ikke ogsaa modtage det onde? Enten Du vil, at jeg endnu skal leve, eller at jeg skal dø, vil jeg, min Gud, hvad Du vil. Vær velsignet i Evighed, og Din hellige Vilje skel!“

Skønt han godt vidste, hvor unyttige alle Lægemidlerne var mod hans Sygdom, undlod han dog ikke at tage dem og at finde sig i alt, hvad Lægen foreskrev, med blind Lydighed. Han opfordrede os ofte til at bede til Gud for sig og anraabe ham om en salig Død, og han lod os i sin Nærværelse læse de Bønner, som Kirken paalægger for en syg; men da han følte Døden nærme sig, sagde han til os: „Hold nu op, mine Børn, det er nok! Læs nu Bønnerne for en døndel!“ Under disse udaandede han, medens han udtalte Jesu Navn, den 25de November om Morgenen lidt før Klokkeren 7 i en Alder af 48 Aar.

Da vi ikke havde hans biskoppelige Ornat at klæde ham i, idet han havde ladet det blive tilbage med sin Almisseeuddelel hos Hr. Kerckring, Storhertugen af Toskanas Resident i Hamborg, blev vi nødte til at opbevare hans Lig i tolv Dage.

Vejret var meget fugtigt, og alle sagde til os, at vi risikerede alt for meget, da hans Mave ufejlbarlig vilde briste, og Forraadnelsen og Stanken vilde gøre os det umuligt at iføre ham hans Klæder og udstille ham, som vi ønskede det. Men intet af alt dette skete. Hans Mave brast ikke, og hans Lig holdt sig uden at gaa i Forraadnelse, og uden at der kom nogen Stank, og efter at hans Almisseeuddeler var kommen med hans Embedsdragt, klædte vi ham med stor Lethed. Hans Ansigt blev endog helt frisk og rødt og langt smukkere, end det var i hans levende Live, hvad der endog overraskede mange af de Lutheranere, som var komne af Nysgærrighed for at betragte ham. „Han er langt smukkere, end da han levede!“ sagde nogle. „Han er sikkert salig!“ sagde andre. „Gud give, min Sjæl var i Paradis lige saa vist, som hans er det!“ sagde atter andre. Endelig betragtede nogle ham uden at sige noget, medens de græd og sukkede. Men der var ogsaa nogle, der beskyldte os for, at vi havde sminket ham, og som paastod, at denne hans Skønhed ikke var naturlig.

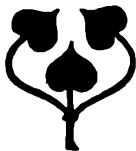
Hans Arv, som jeg havde den Lykke at modtage, bestod af en rød Pung, han altid bar hos sig, og som han lagde i min Haand, da han følte, at hans Sjæl rev sig løs for at drage til Gud. Der var i denne Pung to Bisperinge og hans lille, ganske tarvelige Brystkors, besat med Relikvier, især af Sct. Ignatius af Loyola, Sct. Frans Xavier⁹⁾ og Sct. Filip Neri¹⁰⁾, hvilket Kors han satte over Alverdens Skatte. Hvad hans

Indbo og hans Klæder angik, indskrænkede de sig til en elendig sort Klædning, et Par Underbenklæder, der var fulde af Utøj¹¹⁾, en gammel Trøje, hans gamle Kappe, to Skjorter af Sækkelærred, nogle smaa slidte Lommetørklæder, som han ogsaa brugte som Halskraver, og en Nathue, som en fattig ikke vilde have nedladt sig til at samle op. Den havde oprindelig været af hvid Uld; men den var bleven sort af Støv, Snavs og Sved; han brugte den ikke alene om Natten, men ogsaa om Dagen paa sine Rejser mod det barske Vejrlig. Han havde en Kiste fuld af Embedsdragter, som han havde benyttet i Hannover og Münster, og som han havde ladet tilbage i denne By i et Nonnekloster, for hvilket han havde været Forstander, og hvis Priorinde han havde givet dem til Opbevaring, da han rejste. Vi fandt ogsaa mange af hans Bøger og af hans teologiske Skrifter, Stridsskrifter og aandelige Skrifter.

Vi udstillede ham i fuldt biskoppeligt Ornat i Hertugen af Meklenborgs Slotskapel i Schwerin den 6te December; og efter at vi havde holdt Sørgegudstjeneste for ham, tarvelig og fattig, overensstemmende med de Befalinger, han havde givet mig derom, blev hans Lig samme Dags Aften ført til Lutheranernes Katedral i Schwerin, hvor det blev stillet hen, medens man ventede paa Ordre fra Storhertugen af Toskana, som lod ham føre til Florens og begrave hæderfuldt i Sct. Laurentii Kirke¹²⁾, efter at han først havde betalt alle Udgifterne til Ligbegængelsen

og al den Gæld, den gode Prælat havde efterladt sig, da han døde, og som han kun havde paadraget sig ved sin Godgørenhed.

Storhertugen lod Liget af Biskoppen af Titiopolis bisætte i en underjordisk Hvælving, saadan som man her begraver Fyrster og Mennesker, for hvilke man nærer særlig Ærefrygt.¹³⁾

ROSSES LEVNEDSBESKRIVELSE AF STENO findes, saavidt vides, kun i tre Manuskripter:

a) Et Eksemplar paa Italiensk i R. Biblioteca Nazionale Centrale i Florens (Manoscritti. IX. 6. 101), hvor Forfatteren angives som anonym.

b) Et Eksemplar paa Fransk i Det store kongelige Bibliotek i København (Ny kong. Samling. 2124. 4°).

c) Et Eksemplar paa Fransk i Bibliothèque Mazarine i Paris som Del af et Manuskript: Œuvres de Jacques Bénigne Winslow, converti du luthéranisme au catholicisme romain. M. S. 1167.

Dette sidste angives udtrykkelig at være en Kopi, og der tilføjes: Trouvé a la mort de M. Winslow, et copié d'un écrit de M. Rosen capitaine des gardes de M. Le Duc Dhannover, converti a la Religion catholique par les soins de M. Stenon. Plenkens mener, dog vist med Urette, at Manuskriptet i København hidrører fra Roses og hans Nevs Haand. Rimeligvis er ogsaa baade dette og det italienske Manuskript Kopier. Originalen synes at have været paa Italiensk.

Teksten i de tre Manuskripter stemmer i det væsentlige overens; hvor der dog findes nogen Afvigelse, er der gjort Rede for det i de følgende Noter.

1. I Manuskriptet i København staar „sa Carosse“, i Winsløvs Manuskript „sa crosse“ og i det italienske „il suo baculo pastorale“.

2. CARLO Greve BORROMEO (1538–1584) blev allerede 22 Aar gammel ved sin Onkels, Pius IVs, Yndest Kardinal og Ærkebiskop af Milano. Han interesserede sig dengang navnlig for Litteratur og Videnskab, men blev pludselig stærkt religiøst greben og lod sig hemmelig præ-

stevie mod sin Familjes Vilje. Derefter søgte han med den allerstørste Nidkærhed at hæve Præstestandens Anseelse i sit Ærkebispedømme og reformere den ham underlagte Gejstlighedens Liv og Sæder. Herimod mødte han stærk Modstand, og der blev endog af tre højere Gejstlige gjort Forsøg paa at dræbe ham. Ogsaa mod de reformerte gik han voldsomt frem og benyttede Inkquisitionen med Strengthed. Under Pesten i Milano i 1576 var han meget virksom for at hjælpe de Syge og gjorde sig i høj Grad elsket. Han blev kanoniseret 1610.

3. Don INIGO LOPEZ DE RECALDE (1491—1556) fødtes i Loyola i Spanien af gammel adelig Slægt. Han opholdt sig i sin Ungdom ved Ferdinand den Katolskes Hof og tjente i flere Aar i den spanske Hær. Under et langt, ensomt Sygeleje efter et Saar ønskede han at læse Ridderromaner, men kunde kun faa to gudelige Bøger. Læsningen af disse greb ham saa stærkt, at han opgav Riddervæsenet, holdt Bodsøvelser og havde mange og lange Visioner. Efter megen Omflakken og store Vanskeligheder, som han overvandt ved sin umaadelige Energi og Ærgerrighed i Forbindelse med en sjælden Menneskekundskab, grundede han endelig Jesuiterordenen, Societas Jesu, til hvilken hans Navn er saa uadskillelig knyttet. Ordenen oprettedes af Paul III 1540. Ingnatius af Loyola blev kanoniseret 1623.

4. Storhertugen af Toskana var COSIMO III. Ferdinand II, der i sin Tid havde taget saa gæstfrit mod Steno, og hvem Stenos berømteste videnskabelige Arbejde „De Solido intra Solidum etc.“ er tilegnet, var død i 1670.

5. „De imitatione Christi“ af Thomas a Kempis (1380—1471), en i de katolske og anglikanske Lande endnu meget benyttet Opbyggelsesbog.

III

6. TERTULLIAN, f. 150 (?) i Carthago, død 220 (?), var en højt begavet Mand med et heftigt og frisk Temperament og i Besiddelse af en udviklet satirisk Evne. Han var oprindelig Jurist, havde en omfattende litterær Dannelselse og betragtede Kristendommen haanlig; men han blev pludselig omvendt ved at iagttage Martyrernes Mod og de Kristnes Magt over Dæmoner. Han faldt dog hurtig fra den katolske Kirke og sluttede sig til Montanismen.

7. Denne Sætning findes kun i den italienske Tekst.

8. Hertugen af Meklenborg, CHRISTIAN LUDVIG, var oprindelig Lutheraner, men blev omvendt til Katolicismen. Hans Almisseeuddeleger, Pater STEPHANI, var Sognepræst i Schwerin, da Steno kom dertil. Han var meget skinsyg paa Steno og forholdt sig kelig overfor ham.

9. FRANS XAVIER (1506—1552), af fornem spansk Slægt, traf i Paris Ignatius af Loyola og hørte til hans første Tilhængere. Han drog efter Johan III af Portugals Ønske som apostolisk Nuntius til Indien, hvor han virkede med den største Nidkærhed dels for at forbedre de allerede talrige omvendtes slette Sæder, dels for at vinde endnu flere for Kristendommen. Han skal i en Maaned have døbt ti Tusind Mennesker. I Goa grundlagde han et stort Jesuiterkollegium. Paa en Missionsrejse til Kina døde han i en ussel Hytte paa en lille Ø nærved Kanton. Han blev kanoniseret 1622.

10. FILIPPO NERI (1515—1595), hjemmehørende i Florens, skal have været baade en meget from og en meget munter Prælat. Han virkede med stor Iver for Sygeplejen, for hvilken han har faaet varig Betydning.

11. Denne Sætning findes kun i den italienske Tekst.

IV

12. Stenos Ligsten findes indmuret i en af Hvælvingerne under St. Lorenzo i Florens nærmest op mod Klostergaarden. Den bærer følgende Indskrift:

NICOLAI STENONIS

EPISCOPI TITOPOLITANI

VIRI DEO PLENI

QVIDQVID MORTALE FVIT HIC SITVM EST

DANIA ILLVM GENVIT HETERODOXVM

HETRVRIA ORTHODOXVM

R O M A

VIRTUTE PROBATVM SACRIS INFVLIS INSIGNIVIT

SAXONIA INFERIOR

FORTEM EVANGELII ASSERTOREM AGNOVIT

D E M V M

DIVTVRNIS PRO CHRISTO LABORIBVS ÆRVMNISQVE CONFECTVM

SVERINVM DESIDERAVIT

ECCLESIA DEFLEVIT

FLORENTIA SIBI RESTITVI

SALTEM IN CINERIBVS VOLVIT

A. D. MDCLXXXVII.

13. Disse sidste Linjer findes kun i Winsløvs Manuskript.

